

Vadlīnijas atsauču veidošanai uz standartiem publiskajos iepirkumos

Iepirkumu uzraudzības birojs

Šī rokasgrāmata ir izstrādāta kopīgās standartizācijas iniciatīvas (*Joint Initiative on Standardization, JIS*) 11. aktivitātes “Izmēģinājuma projekts par standartu plašāku izmantošanu publiskajos iepirkumos, lai labāk īstenotu publiskā iepirkuma direktīvas” ietvaros, kuras izveidi vadīja Zviedrijas Standartu institūts (SIS) un kuru finansēja Eiropas Komisija.

Rokasgrāmata ir izstrādāta, par pamatu ņemot vadlīnijas, kas publicētas Spānijā un Dānijā ar konsultāciju organizācijas *DanSense* atbalstu.

Rokasgrāmatas adaptāciju latviešu valodā izveidoja SIA “Latvijas standarts” (LVS) sadarbībā ar iepirkumu uzraudzības biroju (IUB).

SATURS

1	Ievads:	3
	Kas ir standartizācija?	
	Kas ir standarti?	
	Kā publiskajos iepirkumos veidot atsauces uz standartiem?	
2	Publisko iepirkumu prakse	13
3	Pielikumi:	18
	Nr. 1 - Piemēri atsaucēm uz standartiem	
	Nr. 2 - Vides pieejamība un atsauces uz standartiem	
	Nr. 3 - KontROLSaraksts atsauču veidošanai uz standartam	
	Nr. 4 - Starptautiskā standartu klasifikācija	

Ievads

Šis rokasgrāmatas mērķis ir veicināt izpratni par to, kas ir standarti un kā uz tiem veidot atsauces publiskajos iepirkumos. Rokasgrāmata arī sniedz idejas par to, kā veidot atsauces uz standartiem, pamatojoties uz ES iepirkumu tiesisko regulējumu.

Publiskā iepirkuma pētījumi liecina, ka daudziem iepirkumu speciālistiem nav pilnīgas izpratnes par standartiem un standartizāciju, tāpēc tiem nepieciešamas vadlīnijas par to, kā atsaukties uz standartiem iepirkumu dokumentos.

Atsauces uz standartiem tehniskajās specifikācijās veicina iepircēju un piegādātāju izpratni par iepirkuma dokumentāciju, palīdz samazināt kopējās izmaksas, palielina atklātību un atvieglo iepirkumu dokumentu sagatavošanu.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/EU par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK skaidri paredz standartu atsauču izmantošanu iepirkumu tehniskajās specifikācijās.

Rokasgrāmata nav juridiski saistoša, un tās mērķis ir tikai sniegt vispārīgus ieteikumus un labāko praksi. Piedāvātās idejas un priekšlikumi var tikt izmantoti vai pielāgoti tikai kontekstā ar spēkā esošo tiesisko regulējumu iepirkumu jomā.

Lai veidotu atsauces uz standartiem publiskajos iepirkumos, vispirms ir jāsaprot;

- kas ir standartizācija;
- kas ir standarti;
- kur tos var atrast;
- kā tiek veidotas atsauces uz standartiem.

Kas ir standartizācija?

Standarti ir pastāvējuši jau vairāk nekā gadsimtu. Standartizācijas mērķis bija un joprojām ir samazināt ražošanas izmaksas un veicināt tirdzniecību. Standarti ir veids, kā pircēji un pārdevēji var vienoties par preču un pakalpojumu īpašībām un raksturlielumiem, piemēram, kvalitāte, materiāls, krāsa, vides ietekme, savietojamība utt.

Šobrīd publiski pieejami ir vairāk nekā 40 tūkstoši Eiropas, starptautisko un nacionālo standartu. Tie galvenokārt apraksta produktus, pakalpojumus un procesus. Visplašāk pazīstami ir kvalitātes un vides pārvaldības sistēmu standarti (visā pasaulē izsniegti vairāk nekā 1,3 miljoni sertifikātu).

Starptautiskos standartus izstrādā:

- Starptautiskā Standartizācijas organizācija - ISO;
- Starptautiskā Elektrotehnikas standartizācijas komisija - IEC;
- Starptautiskā Telesakaru savienība - ITU.

Eiropas standartus izstrādā:

- Eiropas Standartizācijas komiteja - CEN;
- Eiropas Elektrotehnikas standartizācijas komiteja - CENELEC;
- Eiropas Telesakaru standartu institūts - ETSI.

Nacionālos standartus izstrādā nacionālās standartizācijas organizācijas (NSO). Latvijā nacionālā standartizācijas institūcija ir "Latvijas standarts" (LVS).

Ņemot vērā globālo tirdzniecību un standartu lomu, kas atspoguļojas arī Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) Līgumā par tehniskajām barjerām tirdzniecībā (TBT), ieteicamākais risinājums ir starptautiskie standarti. Tomēr **starptautiskie standarti ne vienmēr tiek pārņemti** Eiropā, savukārt **Eiropas standarti vienmēr tiek pārņemti** nacionālajās standartizācijas organizācijās, atceļot nacionālos konfliktējošos standartus. Tas nozīmē, ka viens standarts ir identisks 34 valstīs. Tas ir būtisks Eiropas vienotā tirgus princips.

Standarti tiek regulāri pārskatīti un vajadzības gadījumā atjaunināti. Novecojušie standarti tiek atcelti, saglabājot iespēju tos iegādāties. Dažreiz tie joprojām kalpo kā atsauce uz labāko praksi, neskatoties uz to, ka tie ir atcelti.

Kas ir standarti?

Standarts ir tehniskais dokuments, kas izmantojams kā noteikumi vai vadlīnijas. Standarti ir vienošanās par to, kā sasniegt kopīgus mērķus.

Standarti sastopami praktiski visās produktu/pakalpojumu jomās – būvniecība, enerģētika, veselības aprūpe, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT), rotaļlietas, transports utt. Standarti skar arī procesus, sistēmas, simbolus, terminoloģiju un darbības metodes.

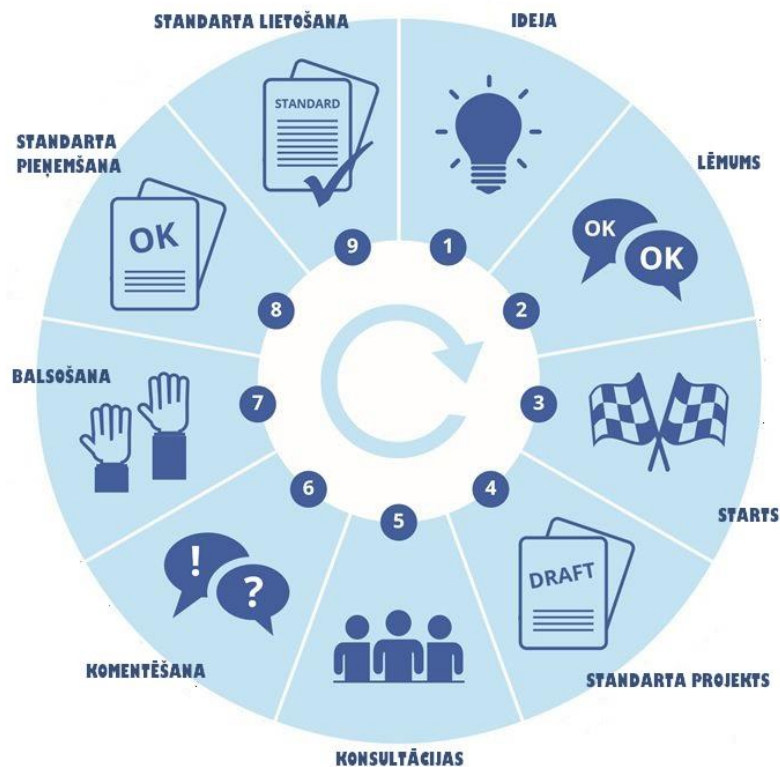
Standarti veido vienotu pamatu kvalitātes nodrošināšanai. Ja publiskajos iepirkumos ir atsauces uz standartiem, iepērkot produktus vai pakalpojumus, uzmanības lokā var nonākt ne tikai kvalitāte, bet arī produktu vai pakalpojumu vērtības salīdzinājums.

Standarti tiek klasificēti, izmantojot starptautisko standartu klasifikāciju (ICS), kā rezultātā tie ir ērti atrodami nacionālajos standartu katalogos. ICS reprezentē nozares/darbības jomas.

Standarti tiek izstrādāti kā brīvprātīgi un uz konsensa balstīti dokumenti, kas atbilst dažādu ieinteresēto pušu vajadzībām. Standartu izstrādē tiek iesaistītas pēc iespējas dažādas ieinteresētās puses, lai radītu to interesēm atbilstošus standartus. Tie var būt ražotāji, tirgotāji, konsultanti, patērētāji, valsts institūcijas, zinātnes un izglītības jomas organizācijas u.c.

Standartu izstrāde notiek, ieinteresēto pušu pārstāvjiem apvienojoties tehniskajās komitejās, kuru darbu koordinē nacionālās standartizācijas organizācijas. Jauna standarta satura izveide vienmēr sākas ar ideju, kas risina kādu konkrētu vajadzību. Standartu mērķis varētu būt kvalitātes līmeņa paaugstināšana, labāku sistēmu radīšana, resursu izšķiešanas samazināšana utt. Atsevišķos gadījumos vajadzību risinājums ir aktuāls tikai konkrētajā valstī, šādā gadījumā tiek izstrādāts nacionālais standarts.

Process, kurā visas ieinteresētās puses lemj par jauna standarta izveidi, parādīts 1. attēlā.

1. attēls

Lai ievērotu ES tirgus prasības, arvien vairāk tiek izstrādāti standarti Eiropas līmenī. Eiropas standartizācijas organizācijas (ESO) nodrošina to, ka Eiropas standarti tiek izstrādāti saskaņā ar vispārpieņemtiem principiem, kuru pamatā ir atklātība un vienprātība.

Eiropas standartus apzīmē ar identifikatoru EN, kam seko numurs, publicēšanas gads un nosaukums, piemēram EN 1104:2019, *Paper and board intended to come into contact with foodstuffs - Determination of the transfer of antimicrobial constituents*. Eiropas standartam, kas ir pārņemts nacionālā standarta statusā, priekšā vēl ir nacionālais identifikators, piemēram, LVS EN 1104:2019 "Papīrs un kartons, kas paredzēts saskarei ar pārtikas produktiem. Antimikrobiālo sastāvdaļu pārneses noteikšana".

Kad tiek publicēts Eiropas standarts, tas automātiski tiek pārņemts Eiropas standartizācijas organizāciju 34 dalībvalstīs, atceļot visus konfliktējošos standartus. Atsevišķiem Eiropas standartiem var būt saskaņotā (harmonizētā) standarta statuss, kas nozīmē, ka tie ir pieņemti, pamatojoties uz Eiropas Komisijas pieprasījumu ES normatīvo aktu piemērošanai. Šo standartu numuri un nosaukumi tiek publicēti Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī ar atsauci uz attiecīgo direktīvu vai regulu.

Atbilstība saskaņotajiem standartiem joprojām ir brīvprātīga, lai gan šo standartu izmantošana lielākoties ir rentablāka, vienkāršāka un ātrāka līdzeklis, lai nodrošinātu atbilstību likumdošanas būtiskajām prasībām. Harmonizētie standarti sniedz priekšrocības ražotājiem, jo palīdz ievērot atbilstību ES likumdošanas prasībām, vienlaikus veicinot vienotu drošības un kvalitātes līmeni visā ES.

Jāņem vērā, ka pastāv arī citi Eiropas standartizācijas dokumenti ar zemāku statusu nekā "EN". Tos sauc par tehniskajām specifikācijām (TS), tehniskajiem ziņojumiem (TR), CEN vai CENELEC darbsemināra nolīgumiem (CWA). "Zemāks statuss" šajā kontekstā attiecas uz prioritāšu secību publisko iepirkuma direktīvas 2014/24/ES 42. pantā.

Kā publiskajos iepirkumos veidot atsauces uz standartiem?

Iepirkuma organizētājs, izvirzot tehniskajā specifikācijā prasības produktiem vai pakalpojumiem, var atsaukties uz konkrētiem standartiem. Pastāv iespēja atsaukties uz standartu kopumā vai konkrētu standarta daļu (daļām), kurās aprakstīta, piemēram, produkta veiktspēja, terminoloģija, simboli vai metodes.

Pretendentiem ir jāapliecina (ar atbilstošiem dokumentiem), ka viņu produkti vai pakalpojumi atbilst konkrētajiem standartiem. Atbilstību standartam var apliecināt sertifikāts, testēšanas pārskats vai cita veida dokuments.

Bet, pirms fokusēties uz standartu atsaucēm, vispirms jāpievērš uzmanība frāzei “tehniskā specifikācija”. Te jāatzīmē, ka publisko iepirkumu direktīvā tehniskā specifikācija tiek traktēta nedaudz atšķirīgi no tā, kā to lieto standartizācijas organizācijas. Standartizācijas organizācijas izmanto šo terminu kā atsauci uz pamatdokumentu, kas nosaka tehniskās prasības, kurām jāatbilst produktiem, procesiem vai pakalpojumiem, un kuru (vēl) nav apstiprinājusi atzīta standartizācijas organizācija. Savukārt direktīvā 2014/24/ES “tehniskā specifikācija” nozīmē visu dokumentu kopumu, kurā aprakstītas **visas** produktu vai pakalpojumu raksturīpašības.

Atsaucoties uz standartiem, iepirkumu veicējiem ir svarīgi saprast direktīvas 2014/24/ES 42. pantā noteikto standartu prioritāšu secību, lai izvairītos no iespējamiem konfliktiem saistībā ar standartu lietošanu.

Atsauču veidošana

Atsauces uz standartiem var iekļaut jebkurā iepirkuma procedūrā. Atsauces uz standartiem var izmantot pirms līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas, piemēram, plānošanas procesā, konsultējoties ar tirgus dalībniekiem, gatavojot iepirkuma dokumentus, vienlaikus ievērojot publisko iepirkumu pamatprincipus – vienlīdzību, savstarpējo atzīšanu, proporcionalitāti, nediskrimināciju un pārredzamību.

Līguma izpildes laikā iepirkuma veicējs nevar izvirzīt jaunas prasības par standartiem. Tomēr ir virkne standartu, piemēram, saistībā ar mērījumiem, testēšanu un dokumentāciju, kas nodrošina pareizu līguma izpildi. Norādi par šādu standartu izmantošanu ieteicams iekļaut jau iepirkuma dokumentos.

Iepirkuma tehniskajā specifikācijā ir jāiekļauj visu paredzēto produktu vai pakalpojumu raksturīpašību un prasību apraksti. Tas var būt, piemēram, kvalitātes līmenis, vides aizsardzība, veiktspēja, dizains, pieejamība, atbilstības novērtējums, specifiski procesi vai metodes utt.

Lai nodrošinātu, ka tehniskajā specifikācijā norādīto standartu prasības tiek ievērotas līguma izpildes laikā, iepirkuma veicējam jāpieprasa pierādījumi, ka piegādes, pakalpojumi vai būvdarbi tiek veikti atbilstoši noteiktajiem standartiem.

Uzmanību!

Pirms atsauču veidošanas pārlicinieties par standartu sasaisti ar normatīvajiem aktiem.

Ir jāņem arī vērā, ka produktu, pakalpojumu vai procesu raksturīpašības un mērījumi var būt ietverti vairākos atšķirīgos standartos. Atsauču veidošana uz standartiem ir definēta ES publisko iepirkumu direktīvas 42. panta 3. punkta b) apakšpunktā.

Prioritāšu kārtība

2. attēlā tabulā redzamo prioritāšu kārtību nosaka tas, kā Eiropā tiek lietoti standarti: primāri – Eiropas standarti, tad – citi plašāk lietotie standarti. Jāpiebilst, ka Eiropā ir pārņemta liela daļa starptautisko standartu.

Šajā rokasgrāmatā prioritāšu secība ir apzīmēta ar burtiem A-H, skaidri norādot uz atšķirībām.

Publisko iepirkumu direktīvas 42. panta 3. punkts: Neskarot obligātos valsts tehniskos noteikumus, ciktāl tie ir saderīgi ar Savienības tiesību aktiem, tehniskās specifikācijas formulē kādā no šādiem veidiem:

A: Nacionālo standartu statusā pārņemtie Eiropas standarti

B: Eiropas tehniskie novērtējumi

C: Kopējās tehniskās specifikācijas

D: Starptautiskie standarti

E: Citas Eiropas standartizācijas institūciju noteiktās tehnisko atsauču sistēmas

... vai, ja tādu nav,

F: Nacionālie standarti

G: Nacionālie tehniskie atzinumi

H: Nacionālās tehniskās specifikācijas

Katrai atsaucei jāpievieno vārdi “vai līdzvērtīgs”.

2. attēls

Pirmkārt, atsauces uz F-H standartiem tiek veidotas tikai tādā gadījumā, ja nav A-E standartu. Visi F-H standarti ir dažādas izcelsmes nacionālie standarti; dažkārt tos ir izveidojusi neliela ieinteresēto personu grupa kādā konkrētā valstī. Publiskajos iepirkumos, kuros var piedalīties citu valstu pretendenti, pastāv risks, ka viņi var nezināt par nacionālo standartu esamību. Tāpēc, izstrādājot iepirkumu tehniskās specifikācijas, ir jāvelta īpaša uzmanība tam, lai informētu iespējamus pretendētus par atsaucēm uz nacionālajiem standartiem.

Otrkārt, atsaucei uz standartu jāpievieno vārdi “vai līdzvērtīgs” ar atsauci uz direktīvas 44. panta 1. un 2. punktu par citas atbilstošas dokumentācijas nodrošināšanu. Dokumentācijai nav obligāti jābūt standarta formātā. Nolūks ir ļaut izmantot dažādus risinājumus, nevis noraidīt piedāvājumu, jo pretendents nav tieši atsaucies uz standartu, jo uzskata, ka risinājums atbilst piedāvājumā noteiktajām tehniskajām specifikācijām. Pretendentam ir jāpamato atbilstība tehniskās specifikācijas prasībām.

Treškārt, nosakot prasības, iepirkuma veicējs vienmēr var pieprasīt dokumentāciju – sertifikātus, testēšanas pārskatus, atbilstības novērtējumus vai cita veida dokumentus. Šai dokumentācijai jāaplicina piedāvājuma atbilstība tehniskās specifikācijas prasībām.

Dokumentu pieprasīšanas noteikumi ir vienādi neatkarīgi no tā, uz kuru standartu no prioritāšu secības iepirkuma veicējs atsaucas.

A-H atsauču veidošana

A: Nacionālo standartu statusā pārņemtie Eiropas standarti

Eiropas standartizācijas organizāciju CEN un CENELEC dalībvalstīm ir pienākums visus publicētos Eiropas standartus (EN) pārņemt nacionālo standartu statusā, atceļot visus konfliktējošos standartus. Tas nozīmē, ka jebkurš Eiropas standarts ir vienāds visās Eiropas valstīs.

Ja starptautiskais standarts (ISO) tiek pārņemts kā Eiropas standarts (EN ISO), tas automātiski tiek pārņemts arī nacionālajā līmenī. Tas nozīmē, ka Latvijā tas tiks apzīmēts kā LVS EN ISO standarts.

Lai izvairītos no pārpratumiem, iepirkumu tehniskajās specifikācijās ieteicams norādīt pilnu standarta apzīmējumu, ieskaitot publicēšanas gadu un nosaukumu, piemēram, LVS EN ISO 1042:2000 "Laboratorijas stikla trauki – Mērkolbas".

B: Eiropas tehniskie novērtējumi (ETA)

Tās ir specifikācijas, kas attiecināmas uz Eiropas būvizstrādājumu regulu Nr. 305/2011 (*Construction Products Regulation, CPR*), kas nosaka jaunu būvizstrādājumu aprites regulējumu Eiropas Savienībā.

Regula paredz vairākus pasākumus, kas vienkāršo CE marķējuma iegūšanu (pievienojot CE marķējumu, ražotājs apliecina produkta atbilstību būtiskajām prasībām, kas ir noteiktas Eiropas normatīvajos aktos, un šo produktu var tirgot visās EEZ valstīs).

Uzmanību!

Eiropas tehniskos novērtējumus izsniedz tikai būvizstrādājumiem vai būvniecības sistēmām, uz kurām neattiecas Eiropas saskaņotie (harmonizētie) standarti.

ETA pamatā ir dokuments, ko sagatavojusi un publicējusi Eiropas Tehnisko novērtējumu organizācija (EOTA). Nacionālās ETA organizācijas var atrast EOTA interneta vietnē (<https://www.eota.eu>).

ETA dokuments ietver:

- ETA logotipu;
- numuru, piemēram, ETA-13/0689;
- produkta nosaukumu, piemēram, *Kerablock TEX 750 Watertight covering Kit*;
- apliecinājuma turētāju;
- būvizstrādājuma izcelsmes un pielietojuma veidu;
- validācijas datumu;
- ražotni.

Ja iepircējs plāno jaunus inovatīvus risinājumus materiālu izmantošanai būvniecībā, vispirms būtu jāsaazinās ar nacionālo ETA organizāciju, lai pārlicinātos, vai tai ir kāds atbilstošs ETA, uz kuru varētu atsaukties tehniskajā specifikācijā.

C: Kopējās tehniskās specifikācijas

EK pēc dalībvalsts priekšlikuma vai savas iniciatīvas var nolemt atzīt IKT tehniskās specifikācijas, kas nav nacionālie, Eiropas vai starptautiskie standarti, un uz kuriem var atsaukties, pirmkārt, lai nodrošinātu produktu/sistēmu savietojamību.

Frāze 'kopējās tehniskās specifikācijas' attiecas tikai uz **alternatīviem standartiem IKT jomā**, kā noteikts ES Regulā 1025/2012.

Uzmanību!

Kopējās tehniskās specifikācijas attiecas uz IKT tehniskajām specifikācijām, bet paši iepirkumi var nebūt IKT jomā, tomēr var ietvert specifiskus IKT standartus.

Lai IKT tehniskā specifikācija tiktu atzīta par kopēju tehnisko specifikāciju, tai ir jāatbilst īpašām prasībām, piemēram, tirgus atzītai, atbalsta savietojamībai, bezpeļņas organizāciju izstrādātajām specifikācijām utt. Identificētās IKT tehniskās specifikācijas ir uzskaitītas EK lēmumos, kas publicēti ES Oficiālajā Vēstnesī.

“Alternatīvie standarti” nozīmē, ka tie nav noteikti izstrādāti atzītās standartizācijas organizācijās (ISO, CEN, CENELEC) vai nacionālajās standartizācijas organizācijās. Tos var izstrādāt ieinteresētās puses kā brīvprātīgus standartus, piemēram, Eiropas Telekomunikāciju standartu institūts (ETSI).

Kā piemēru, atsaucoties uz kopējām tehniskajām specifikācijām, jaunas elektronisko iepirkumu sistēmas iepirkumā tehniskajā specifikācijā var iekļaut specifiskas IKT prasības, piemēram, datu formātiem, datu apmaiņai utt.

Vēl viens piemērs: iepircējam ir jāatjauno veselības aprūpes transportlīdzekļi, tāpēc iepirkumā jānorāda prasības transportlīdzekļiem un atsaucies uz specifiskiem IKT standartiem, lai nodrošinātu vislabāko iespējamo saziņu starp transportlīdzekļiem un attiecīgajiem dienestiem.

Uzmanību!

Var pastāvēt nacionālas alternatīvas kopējām tehniskajām specifikācijām, un tas jāņem vērā, izstrādājot iepirkuma dokumentus.

D: Starptautiskie standarti

Starptautiskos standartus izstrādā Starptautiskā Standartizācijas organizācija (ISO) un Starptautiskā Elektrotehnikas standartizācijas komisija (IEC), un tos var atpazīt pēc ISO vai IEC identifikatora. Gadījumos, kad valsts pārņem starptautisko standartu, tā pievieno savas valsts identifikatoru. Piemēram, LVS IEC 60617:2015 “Grafiskie apzīmējumi elektroshēmās”.

Cits piemērs: plašu ievēriību guvušais jaunais pārvaldības standarts IT drošības sistēmu jomā LVS EN ISO/IEC 27001:2017 “Informācijas tehnoloģija. Drošības paņēmieni. Informācijas drošības pārvaldības sistēmas”. Standarts ir ieviests Eiropā un pašlaik ir vispārējās datu aizsardzības regulas (GDPR) darbības centrā.

Ja starptautiskie standarti tiek ieviesti Eiropā kā Eiropas standarti, tie arī kļūst par Eiropas standartiem.

Jāatzīmē, ka ne visi starptautiskie ISO, IEC vai ITU (Starptautiskā Telekomunikāciju apvienība) standarti tiek pārņemti Eiropas standartu statusā. Taču atsevišķos gadījumos tos var pārņemt nacionālajā līmenī.

Uzmanību!

Nacionālajā līmenī pārņemtie starptautiskie standarti (ISO, IEC) prioritāri attiecībā pret nacionālajiem standartiem.

E: Citas Eiropas standartizācijas institūciju noteiktās tehnisko atsauču sistēmas

Standartizācijas kontekstā “citi tehnisko atsauču” dokumenti ir visi Eiropas standartizācijas dokumenti ar atšķirīgiem pielietojuma mērķiem. Šie dokumenti var būt Eiropas tehniskās specifikācijas (TS), tehniskie ziņojumi (TR) vai CEN-CENELEC darbsemināra nolīgumi (CWA) un rokasgrāmatas (*Guide*).

Atšķirībā no Eiropas standartiem tie neizslēdz dažādu nacionālo dokumentu esamību. Iekļaujot publiskajā iepirkumā dažādas atsauces, jāpārbauda, vai nepastāv nacionālie standartizācijas dokumenti.

Tehniskās specifikācijas (TS)

TS ir dokuments, kas nosaka tehniskās prasības produktam, procesam, pakalpojumam vai sistēmai un kurā aprakstītas produktu vai pakalpojumu īpašības, ražošanas metodes, savukārt būvniecības projektiem – metodes un kritēriji, lai novērtētu būvmateriālu veiktspēju.

Uzmanību!

Vienmēr pārbaudiet, vai bez standartā minētajām prasībām ir vēl kādas citas īpašas prasības, lai izvairītos no pretrunīgām prasībām.

Atsauces uz TS iepirkumos paredzētas, lai aprakstītu minimālās prasības produktiem, metodēm, sistēmām utt. Papildu prasības, kas nav minētas standartā, var tikt pievienotas iepirkuma dokumentos.

Piemērs: LVS CEN/TS 1187:2012 “Testa metodes jumtiem, kas pakļauti ārējai uguns iedarbībai”.

Uzmanību!

Nacionālie standarti var eksistēt arī tad, ja ir TS, bet publiskajos iepirkumos TS ir prioritāras attiecībā pret nacionālajiem standartiem.

Tehniskie ziņojumi (TR)

Tos parasti izstrādā Eiropas standartizācijas organizācijas, lai apkopotu un dalītos ar zināšanām vai risinātu jautājumus, kas iekļauti EN un TS publikācijās. Parasti tehniskajos ziņojumos nav īpašu tehnisko prasību.

Piemērs: LVS CEN/TR 10261:2019 “Dzelzs un tērauds. Eiropas standarti ķīmiskā sastāva noteikšanai”.

Nacionālās standartizācijas organizācijas ne vienmēr publicē CEN vai CENELEC tehniskos ziņojumus. Tomēr tos vienmēr publicē Eiropas standartizācijas organizācijas. Tādējādi iepircējam būtu jānodrošina, lai ikvienam pretendētājam būtu pietiekamas zināšanas par TR eksistenci, ja uz to ir atsauce.

CEN vai CENELC darbsemināra nolīgums (CWA)

CWA izstrādā CEN un CENELEC. CWA rezultāts ir balstīts tikai uz darbseminārā iesaistīto dalībnieku – ieinteresēto pušu pārstāvju – vienprātību (konsensu).

Piemērs: LVS CWA 15580:2006 “Elektronisko faktūrrēķinu uzglabāšana”.

CWA nedrīkst būt pretrunā ar citiem standartizācijas dokumentiem. Atsaucoties uz CWA, iepircējam jāsniedz pretendentiem pienācīga informācija, jo tiem šie dokumenti nav zināmi, tā kā to publicēšana nav obligāta.

Uzmanību!

Nemiet vērā, ka var pastāvēt CWA nacionālās alternatīvas, un tas jāņem vērā, izstrādājot iepirkuma dokumentus.

Rokasgrāmatas

Rokasgrāmatas ir paredzētas tikai standartizācijas vadlīniju sniegšanai dalībniekiem, kas aktīvi ir iesaistījušies standartizācijas darbā, un tāpēc tās bieži vien netiek dēvētas par standartiem.

Piemērs: CEN-CENELEC Guide 6, *Guide for addressing accessibility in standards*

F: Nacionālie standarti

Veidojot publiskajā iepirkumā atsauces uz nacionālajiem standartiem, kā arī nacionālajiem tehniskajiem apstiprinājumiem un tehniskajām specifikācijām, jāievēro šādi nosacījumi:

- pārliecinieties, vai konkrētajā jomā nepastāv konfliktējoši Eiropas vai starptautiskie standarti;
- pārliecinieties, vai ārvalstu pretendenti ir informēti par specifiskajiem nacionālajiem noteikumiem/specifikācijām, kas ir minētas iepirkuma dokumentos;
- pārliecinieties, vai pretendentiem ir izpratne par nacionālajiem standartiem.

Piemērs: LVS 187:2020 "Nacionālās prasības ugunsdzēsības hidrantu projektēšanai, izbūvei, nodošanai ekspluatācijā un ekspluatācijai".

Nacionālie standarti bieži vien ir tikai valsts valodā. Citās valstīs var pastāvēt līdzīgi standarti, tāpēc, izmantojot atsauces uz nacionālajiem standartiem, iepirkuma veicējam jābūt īpaši uzmanīgam.

G: Nacionālie tehniskie atzinumi

Nacionālos tehniskos atzinumus vai shēmas izstrādā un apstiprina valsts līmenī, parasti tā nav standartizācijas organizācija, bet gan cita valsts organizācija, kas atbild par konkrētiem jautājumiem, piemēram:

- tīmekļa informācijas shēma par jumtu pamatnēm;
- brīvprātīgā materiālu un konstrukciju mehānisko un fizikālo īpašību shēma atbilstoši valsts normatīvajiem aktiem;
- lietošanas nosacījumi kā dokumenti, kas apliecina, ka produkti ir piemēroti izmantošanai būvniecībā.

Nacionālo tehnisko atzinumu shēmas var būt obligātas vai brīvprātīgas.

Veidojot atsauces uz brīvprātīgajiem nacionālajiem tehniskajiem atzinumiem, iepircējam vienmēr jāsniedz pretendentiem pietiekama informācija, nodrošinot iepirkuma procesā piekļuvi attiecīgajiem dokumentiem. Veidojot atsauces uz obligātajiem nacionālajiem tehniskajiem atzinumiem, iepircējam vienmēr jānodrošina, lai pretendenti būtu par tiem informēti.

H: Nacionālās tehniskās specifikācijas

Nacionālo tehnisko specifikāciju iespējamie veidi:

- vispārīgās vadlīnijas;
- aprēķinu veikšanas vadlīnijas;
- inženiertehniskie aprēķini;
- rūpnieciskie mērījumi;
- siltuma zudumu aprēķini;
- iekštelpu klimata un darba vides vadlīnijas u.c.

Nacionālās tehniskās specifikācijas var izstrādāt nacionālās standartizācijas organizācijas, tirdzniecības apvienības vai citas organizācijas.

Veidojot atsauces uz nacionālajām tehniskajām specifikācijām, jāievēro tādi paši piesardzības pasākumi kā uz nacionālajiem standartiem.

Noslēguma piezīmes iepirkumu organizatoriem par prioritāšu secību:

- Noskaidrojiet, kur A-H hierarhijā ir standarts, uz kuru vēlaties atsaukties;
- Pirms veidot atsauces uz G-H standartizācijas dokumentiem, vienmēr sāciet ar A-E, ja tādi ir;
- Vienmēr pārliedzieties, vai ir nepieciešama jebkāda veida dokumentācija kā apliecinājums;
- Nepieciešamības gadījumā nosakiet dokumentācijas apliecinājumu līmeni (testēšanas pārskats, sertifikāts, atbilstības novērtējums vai cits) un pievienojiet to kā prasību iepirkuma dokumentos;
- Uzsveriet to, ka alternatīvi dokumenti var tikt pieņemti atbilstoši normatīvajos aktos un iepirkuma dokumentācijā minētajiem nosacījumiem.

Publisko iepirkumu prakse

Atsauces uz standartiem publiskajos iepirkumos

Uz standartiem var atsaukties dažādos iepirkuma procesa posmos. Līgumu slēgšanas posmā var novērtēt standartu pielietošanu, bet nevar tikt pievienoti jauni standarti. Plānojot iepirkumu, atsauču veidošanu uz standartiem ir jāveic sākotnējā posmā.

Atsauces uz standartiem var iekļaut tehniskajā specifikācijā, līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritērijos, līguma projektā vai paziņojumā par līgumu.

Sākotnējās tirgus konsultācijas

Ja pastāv šaubas par standartu pielietošanas praksi tirgū, iepircējam ir iespēja plānošanas procesa sākumā – pirms tehniskās specifikācijas sagatavošanas – konsultēties ar potenciālajiem pretendentiem, jo īpaši gadījumos, kad konkrēts standarts aptver dažas vai lielāko daļu pakalpojuma vai produkta vajadzību. Pēc konsultācijām iepircējs var apsvērt, vai un kā veidot atsauces uz standartiem.

Ja potenciālajiem pretendentiem ir zināšanas un standartu lietošanas prakse, šos standartus var iekļaut tehniskajā specifikācijā. Ja zināšanas par standartiem tiek uzskatītas par zemām, standarts joprojām var tikt izmantots, bet galvenokārt kā vēlamā prasība.

Līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritēriji

Iepirkuma veicējam jānosaka, kuru no trim iespējām tas izmantos saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma noteikšanai – vērtēs tikai cenu, izmaksas vai labāko cenas un kvalitātes attiecību.

Ja vienīgais līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritērijs ir **cena**, tad atsauces uz standartiem kļūst nebūtiskas. Jāpiebilst gan, ka tehniskajās specifikācijās atsauces uz standartiem joprojām var izmantot kā minimālos kritērijus.

Ja vērtēšanas kritērijs ir **izmaksas**, tad iepirkuma prasībās var iekļaut dzīves cikla izmaksas. Tās var būt gan tiešās, gan arī netiešās dzīves cikla izmaksas. Proti, ne tikai izmaksas, kas saistītas ar produkta vai pakalpojuma lietošanu (*Total cost of ownership*), bet arī ar ražošanu, loģistiku, atkritumiem utt. saistītās izmaksas.

Attiecībā uz dzīves cikla izmaksām nav attiecīgu starptautisko standartu. Tomēr standarts LVS EN ISO 14040:2006 "Vides pārvaldība. Dzīves cikla novērtēšana. Principi un vērtējamā struktūra" ietver standartizētu pieeju un struktūru dzīves cikla novērtējumiem. Sīkāka informācija par datu kvalitāti ir standartā LVS EN ISO 14044:2006 "Vides pārvaldība. Dzīves cikla novērtēšana. Prasības un vadlīnijas".

Ja iepirkuma prasībās tiek iekļautas dzīves cikla izmaksas, iepircējam paziņojumā par līgumu vai citos iepirkuma dokumentos ir jānorāda, kuras izmaksas ir iekļautas aprēķinā, lai tas pretendentiem būtu skaidrs.

Ja paredzēts vērtēt labāko cenas un kvalitātes attiecību, tad atsauces uz standartiem var tikt izmantotas kā kritēriji (vai apakškritēriji) prasību īstenošanai. Standartus pēc tam var izmantot, lai dokumentētu atbilstību, ja vien prasības ir saistītas ar līguma priekšmetu un tās ir samērīgas ar līguma darbības jomu. Piemēram, atsauces uz pārvaldības sistēmu standartiem ir sastopamas ļoti bieži.

Citi līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritēriji varētu būt jebkuri sertifikāti, kas apliecina, ka uzņēmējs ievēro noteiktus kvalitātes nodrošināšanas standartus, piemēram, standartus par pieejamību personām ar invaliditāti vai atsauces uz kvalitātes nodrošināšanas sistēmām, kas balstītas uz attiecīgajām Eiropas standartu sērijām, un kuras sertificējusi akreditēta iestāde.

Ir svarīgi apzināties, ka, ja kā līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritēriji tiek izmantotas kvalitātes nodrošināšanas sistēmu standartu daļas, šīm daļām jābūt saistītām arī ar līguma priekšmetu, kas ir proporcionāls līguma darbības jomai. Ir svarīgi arī norādīt, ka, ja noteiktas pārvaldības sistēmu standartu daļas tiek izmantotas atbilstības iepirkumam novērtēšanai, tad šīs daļas nevar atkārtoti izmantot to vispārējā formā līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritērijos.

Kā daļu no apakškritērijiem var izmantot pārvaldības sistēmu standartos ietvertos procesus, ja tie ir saistīti ar publiskā iepirkuma līguma priekšmetu attiecībā uz produktiem vai pakalpojumiem.

Iepirkumu tehniskās specifikācijas

Standarti var būt daļa no iepirkumu prasībām, tomēr ir ļoti svarīgi, lai iepircējs izvērtētu, vai standartu izmantošana ir samērīga ar līguma priekšmetu un iepircēja īpašajām un likumīgajām vajadzībām. Veidojot tehniskajā specifikācijā atsauces uz standartiem, tos parasti uzskata par minimālajām prasībām. Var tikt pievienotas arī citas prasības, lai papildus standartā noteiktajām prasībām labāk aprakstītu produkta īpašības vai funkcijas.

Tā kā standarti lielākoties nodrošina vienotu izpratni un vienotu "valodu" par piegādēm, pakalpojumiem vai būvdarbiem, papildu prasības ļauj iepirkuma veicējam detalizētāk aprakstīt prasības attiecībā uz piegādēm, pakalpojumiem vai būvdarbiem. Prasības, kas raksturo konkrētus būvdarbus, piegādes vai pakalpojumus, var atrast tādās standartizācijas jomās kā dizains, produkti, sistēmas, veiktspēja, simboli, terminoloģija un metodes.

Piemēram, iepirkumā, kurā noteiktas minimālās higiēnas prasības pārtikas pārstrādes iekārtām saskaņā ar standartu LVS EN 1672-2+A1:2009 "Pārtikas un lopbarības apstrādes mašīnas. Pamatjēdzieni. 2. daļa: Higiēnas prasības", iespējams, būs nepieciešamas papildu prasības īpašu cimdu lietošanai (LVS EN 455-1:2012 "Vienreizējas lietošanas medicīniskie cimdi - 1.daļa: Prasības un pārbaude, vai tajos nav caurumu") saistībā ar pārtikas produktu tīrīšanu vai apstrādi.

Līguma projekts

Atsauces uz standartiem ir iespējamas arī, sagatavojot līguma projektu. Iepirkuma veicējs līguma projektā var ietvert minimālās prasības produktiem un pakalpojumiem. To darot, ir jānodrošina, ka pastāv saikne starp līguma noteikumiem, līguma priekšmetu un standartu, un ka tas ir norādīts tehniskajā specifikācijā vai iepirkuma paziņojumā.

Piemēram, biroja ēkas tīrīšanas pakalpojumu iegādei līguma projektā konkrētā sadaļā var tikt ietvertas prasības noteiktas ēkas daļas tīrīšanas procesā izmantot īpašus aizsargcimdus, kas ir noturīgi pret dažāda veida ķīmijām atbilstoši konkrētam standartam.

Paziņojums par līgumu

Lai novērtētu pretendenta atbilstību, atsauces uz standartiem var iekļaut paziņojumā par līgumu. Publicējot paziņojumu par līgumu Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī, sadaļā “Tehniskās un profesionālās spējas” var norādīt standartus, ko iepirkuma veicējs pieprasa novērtējot pretendenta atbilstību. Tomēr iepirkuma veicējam ir jāapzinās, ka pretendenta tehnisko un profesionālo spēju apliecinājumi aprobežojas ar publisko iepirkumu direktīvas 44. panta 1. un 2. punktā minētajiem dokumentiem.

Piemēram, iepirkuma veicējs var pieprasīt pretendentam dokumentēt savus procesus un tādēļ paziņojumā par līgumu norādīt, ka piegādātājam jābūt sertificētam atbilstoši kvalitātes pārvaldības sistēmu standartam LVS EN ISO 9001:2015.

Uzmanību!

Iepircējs iepirkuma dokumentos vienmēr ņem vērā pieejamības kritērijus personām ar invaliditāti vai universālā dizaina principus, ja vien nav konstatējams pienācīgs pamatojums, kādēļ šie kritēriji netiek ņemti vērā.

Atsauces uz standartiem iepirkuma procedūrās

Standarti var arī palīdzēt labāk definēt prasības, īstenojot piecas iepirkuma procedūras atbilstoši publisko iepirkumu direktīvai 2014/24/ES:

- atklāta procedūra;
- slēgta procedūra;
- konkursa procedūra ar sarunām;
- konkursa dialogs;
- inovācijas partnerība.

Atklātā un slēgtā procedūrā atsauces uz standartiem būtībā var tikt izmantotas kā minimālās prasības tehniskajā specifikācijā, akcentējot produkta vai pakalpojuma funkciju. Piemēram, ministrijai Dānijā bija problēmas, nosakot minimālās prasības piedāvājumā par trauksmes sistēmām un piekļuvi ēkām, tāpēc tā nolēma minēt 29 IKT standartus kā minimālās prasības, un pēc tam fokusējās uz funkcionālajām prasībām. Iepirkuma procedūra bija veiksmīga.

Atsauces uz standartiem var izmantot arī elektroniskajos iepirkumos, tostarp dinamiskās iepirkumu sistēmas ietvaros.

Sertifikātu izmantošana un atbilstības nodrošināšana

Atsaucoties uz standartiem, rodas nepieciešamība pārliicināties, vai standarti tiešām tiek ievēroti, līdz ar to ir nepieciešama trešo pušu izsniegta dokumentācija par atbilstību standartiem. Dokumentāciju var pieprasīt vairākos veidos, nosakot prasības testēšanas pārskatiem, trešo personu pārbaudēm, atbilstības novērtēšanas iestāžu apstiprinājumiem vai izdotajiem sertifikātiem.

Kas ir testēšanas pārskats, sertifikāts vai atbilstības novērtēšana?

Publisko iepirkumu direktīvas 2014/24/ES 44. pantā ir noteikts, ka “līgumslēdzējas iestādes var pieprasīt, lai uzņēmēji iesniedz atbilstības novērtēšanas institūcijas izsniegtu testēšanas pārskatu vai sertifikātu, lai apliecinātu atbilstību tehniskās specifikācijas vai līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritērijiem, vai līguma izpildes nosacījumiem”.

Sertifikātu un sertificēšanas vispārējais mērķis ir sniegt apliecinājumu visām ieinteresētajām personām, ka produkts, process vai pakalpojums atbilst noteiktajām prasībām. Izstrādājot iepirkuma dokumentāciju, publiskā iepirkuma amatpersonai var nebūt viegli atšķirt, kas ir atbilstības novērtēšanas dokuments, un kas – sertifikāts.

Aplūkojot kā piemēru standartu LVS ISO 45001:2018 "Arodveselības un darba drošības pārvaldības sistēmas. Prasības un lietošanas norādījumi", uzņēmums var iegūt sertifikātu vai cita veida apliecinājumu saskaņā ar ārējo auditu, ko veikusi trešās puses atbilstības novērtēšanas institūcija un kas apliecina uzņēmuma atbilstību standarta prasībām. Šis piemērs apraksta procesu, kas jāveic, lai noteiktu atbilstību tehniskajā specifikācijā noteiktajām prasībām vai kritērijiem.

Novērtēšanas / audita apliecinājums var būt sertifikāts, testēšanas pārskats, atbilstības novērtējums vai cita veida dokumentācija.

Piemērs:

Pašvaldība veic ratiņkrēslu iepirkumu un nolikumā norādījusi obligāto prasību – izmēru, masas un manevrēšanas telpas atbilstību standartam ISO 7176-5:2008 vai līdzvērtīgam. Netika izvirzītas prasības par to, kā nodrošināt "līdzvērtīgu" atbilstību.

Saņemot piedāvājumus, iepirkuma veicējs konstatēja, ka četri pretendenti paredz piegādāt alternatīvus produktus apgalvojot, ka tie atbilst standartam. Trīs pretendenti iesniedza pašdeklarācijas, un tikai viens iesniedza atbilstības novērtēšanas institūcijas izsniegtu testēšanas pārskatu.

Līdz ar to pašvaldībai bija jāsalīdzina šo trīs pretendentu piedāvājumu atbilstība standartam, kas bija laikietilpīgs process.

Atzinumus un vērtējumus var izsniegt tikai akreditētas atbilstības novērtēšanas institūcijas.

Kā un kāpēc pieprasīt sertifikātus tehniskajā specifikācijā?

Definējot tehniskās specifikācijas prasības, pastāv iespēja pieprasīt sertifikātus personām, produktiem vai sistēmām. Otrs veids varētu būt prasība līguma projektā iekļaut testēšanas pārskatu.

Ja, piemēram, ir nepieciešami tādi produkti kā īpašas medicīnas ierīces, līguma projektā var pieprasīt, ka piegādātājam jebkurā brīdī jāspēj pierādīt atbilstību standartiem. To varētu panākt ar sertifikātu vai atbilstības novērtējumu.

Atbilstības novērtēšanas iestāde veic kalibrēšanas, testēšanas, sertifikācijas un pārbaudes darbības un ir akreditēta saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 765/2008.

Atsevišķām nozarēm, piemēram, metālapstrāde un elektroenerģija, visā Eiropā eksistē citas atbilstības novērtēšanas institūcijas. Atbilstības novērtēšanas institūcijas bieži tiek reģistrētas dažādās nacionālajās organizācijās un dažkārt arī strādā pārrobežu līmenī. Tām visām jāspēj izsniegt sertifikātu par attiecīgo personu, produktu vai sistēmu.

Atbilstības novērtēšanas institūcijas darbojas atbilstoši standartam LVS EN ISO/IEC 17025:2017 "Testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju kompetences vispārīgās prasības".

Kā pārliecināties par akreditāciju vai sertifikāciju?

Atbilstības novērtēšanas institūcijai ir jābūt nacionālās akreditācijas institūcijas lēmumam par iestādes akreditāciju un tiesībām veikt atbilstības novērtēšanu noteiktajās jomās.

Uzņēmumi bieži saņem dažādu veidu sertifikātus saviem produktiem, procesiem vai pakalpojumiem. Mēdz būt grūti noteikt, vai sertifikātu ir izsniegusi akreditēta atbilstības novērtēšanas institūcija. Ir jāpievērš uzmanība trīs lietām:

- pirmkārt, atbilstības novērtēšanas institūcijai jābūt akreditētai;
- otrkārt, nacionālās akreditācijas institūcijas izsniegtajā sertifikātā jābūt redzamam atbilstības novērtēšanas institūcijas nosaukumam un logotipam;
- treškārt, sertifikātā jābūt konkrētiem datiem, kas apliecina, ka tas atbilst spēkā esošajiem noteikumiem.

Īpašas zīmes/markējums kā standarta prasību apliecinājums

Ja uzņēmums plāno iepirkt produktus vai pakalpojumus ar īpašām ekoloģiskām, sociālām vai citām īpašībām, tie var savās tehniskajās specifikācijās kā vienu no līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritērijiem vai līguma izpildes nosacījumiem izvirzīt īpašas zīmes (markējumu), kas apliecina, ka darbiem, produktiem vai pakalpojumiem piemīt noteiktas īpašības.

Mūsdienās ir zināmi gandrīz 500 dažādi ekomarķējumi. Mazāk zināms ir fakts, ka daži no pazīstamākajiem ekomarķējumiem, piemēram, ES ekomarķējums, izriet no starptautiskā standarta prasībām. No gandrīz 500 ekomarķējumiem mazāk nekā 30 ekomarķējumi tiek atzīti pasaulē kā trešās puses atzīti ekomarķējumi, kas atbilst gandrīz tādiem pašiem kritērijiem kā starptautiskais standarts.

Minimālās prasības marķējumiem ir iekļautas publisko iepirkumu direktīvā 2014/24/ES (43. pants). Prasības ir gandrīz pilnībā saskaņotas ar Eiropas ekomarķējuma standarta LVS EN ISO 14024:2018 "Vides marķējumi un deklarācijas. Pirmā tipa vides marķējumi. Principi un procedūras" prasībām, kas ir pamats ekomarķējumam visā pasaulē.

Citi pazīstamie marķējumi sastopami dažādās jomās, piemēram, 'Fair Trade' tirdzniecībā, 'FSC' mežu apsaimniekošanā utt.

Iepirkumu rīkotājiem, veidojot atsauces uz šādām zīmēm, jānodrošina, ka tās atbilst publisko iepirkumu direktīvas 2014/24/ES 43. pantam.

Pielikumi

Pielikums Nr. 1

Piemēri atsaucēm uz standartiem

1. piemērs

Pasūtītājs vēlas iegūt kvalitātes apliecinājumus biroja piederumu iepirkuma piedāvājumos. Pasūtītāja pārstāvji nolemj rīkot sākotnējās tirgus konsultācijas ar ieinteresētajām personām, lai noskaidrotu, vai tirgus dalībniekiem ir pietiekama izpratne par standartu LVS EN ISO 9001:2017 "Kvalitātes pārvaldības sistēmas. Prasības".

Konsultācijas liecina, ka minētais standarts tiek plaši pielietots, tāpēc kā vienu no kvalifikācijas kritērijiem var izvirzīt sertifikāciju atbilstoši kvalitātes pārvaldības standartam ISO 9001 vai līdzvērtīgam. Ir jāpatur prātā, ka ir pieņemami arī līdzvērtīgi dokumenti, piemēram, sertifikāti, testēšanas pārskati vai citi dokumenti.

2. piemērs

Pēc ugunsdrošības pārbaudes veikšanas pašvaldība vēlas organizēt iepirkumu par visu tās ēkā esošo elektroiekārtu atjaunošanu/nomaiņu norādot, ka atsevišķās ēkās elektriskie kabeli un citas elektroinstalācijas vairs neatbilst normatīvo aktu prasībām. Sākotnējās tirgus konsultācijās pašvaldība ieguva garu sarakstu ar standartiem, kurus ugunsdrošības dienests ir apstiprinājis kā atbilstošus valsts normatīvo aktu prasībām un ieteicis kā minimālās prasības tehniskajā specifikācijā. Konsultācijās noskaidrojās, ka visi pretendenti spēj piegādāt prasītos produktus.

Līdzīga pieeja attiecināma arī uz citiem standartiem būvniecības, produktu, sistēmu, veiktspējas, terminoloģijas u.c. jomās.

Līguma slēgšanas tiesību piešķiršana. Kritērijs "Izmaksas"

3. piemērs

Organizācija vēlas iegādāties jaunas āra mēbeles bērnu dārziem. Plānojot iepirkumu, tā nolemj, ka līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritērijs būs "izmaksas", ņemot vērā dzīves cikla izmaksas. Lai nodrošinātu to, ka piedāvājumus var salīdzināt, iepirkuma organizatori izveido atsauces uz dzīves cikla novērtēšanas standartu LVS EN ISO 14040:2006 "Vides pārvaldība. Dzīves cikla novērtēšana. Principi un vērtējamā struktūra" un LVS EN ISO 14044:2006 "Vides pārvaldība. Dzīves cikla novērtēšana. Prasības un vadlīnijas" konkrētām sadaļām.

Iepirkuma dokumentos norādīts, ka šī ir organizācijas izvēlētā pieeja.

Līguma slēgšanas tiesību piešķiršana. Kritērijs "Labākā cenas un kvalitātes attiecība"

Pārvaldības sistēmu standartu piemēri ar atsaucēm uz standartiem vai to daļām kā kritērijiem:

4. piemērs

LVS EN ISO 9001:2017 "Kvalitātes pārvaldības sistēmas. Prasības", ja ir vēlme nodrošināt produktu vai pakalpojumu kvalitāti un dokumentāciju.

5. piemērs

LVS EN ISO 50001:2018 "Energopārvaldības sistēmas. Prasības un lietošanas norādījumi", ja ir vēlme nodrošināt dokumentāciju, kā arī kontrolēt energopārvaldību, tostarp rezultātus vai sniegumu.

6. piemērs

LVS EN ISO/IEC 27001:2017 "Informācijas tehnoloģija. Drošības paņēmieni. Informācijas drošības pārvaldības sistēmas. Prasības", ja ir vēlme organizācijā nodrošināt informācijas drošību ar attiecīgiem pierādījumiem par izpildi.

Var izmantot arī citus standartus, piemēram, produktu, veiktspējas, projektēšanas, testēšanas, terminoloģijas u.c. standartus.

Atsauces uz standartiem ļauj organizācijai novērtēt piedāvājumus objektīvi.

Tehniskā specifikācija (TS)

Piemēri ar atsaucēm iepirkumos uz standartos ietvertajām minimālajām prasībām darbu veikšanas pakalpojumiem:

7. piemērs

Iepirkumā par ēkas būvniecību, kurā tiks izmantoti jauni un alternatīvi būvmateriāli, pretendents jāatbilst prasībām saskaņā ar standartu LVS EN ISO 1182:2010 "Izstrādājumu testēšana pēc to reakcijas uz uguni. Nedegamības tests". Atsauces uz standartu vienmēr jāpapildina ar vārdiem "vai ekvivalents".

8. piemērs

Uzstādot elektroinstalācijas jaunus dzīvokļos, organizācija pieprasa, lai kabeļi atbilstu standarta LVS EN 50565-1:2014 "Elektriskie kabeļi. Lietošanas rokasgrāmata par kabeļiem ar nominālo sprieguma vērtību līdz 450/750 V (U0/U)" prasībām. Jāpievieno norāde "vai ekvivalents".

Papildu prasības ir tādas prasības, kas nodrošina skaidrību tehniskajās specifikācijās produktiem vai pakalpojumiem, attiecībā uz kuriem ir izveidotas atsauces uz standartiem. Jāatzīmē, ka pārāk specifiskas prasības var ietekmēt konkurences līmeni.

9. piemērs

Pārtikas produktu iepirkumā saskaņā ar standartu LVS EN ISO 22000:2018 "Pārtikas drošuma pārvaldības sistēmas. Prasības jebkurai pārtikas aprites ķēdes organizācijai" tehniskajā specifikācijā ir ietvertas minimālās prasības pārtikai, kas ražota, izmantojot iekārtas ar gāzes liesmas degļiem atbilstoši standartam LVS EN 203-1:2014 "Lielvirtuvju iekārtas ar gāzes liesmas degļiem. 1.daļa: Vispārīgās drošuma prasības".

10. piemērs

Minimālās prasības, lai nodrošinātu labus darba apstākļus virtuves personālam saskaņā ar standartu LVS EN ISO 11201:2010 "Akustika. Mašīnu un iekārtu emitētais troksnis. Skaņas emisijas spiediena līmeņu noteikšana darbvietā un citās norādītās vietās akustiskajā brīvajā laukā virs skaņu atstarojošas plaknes ar niecīgām vides korekcijām". Kā papildu prasība varētu būt īpaša prasība attiecībā uz maksimālo pieļaujamo trokšņu līmeni (dB (A)).

Līguma projekts

11. piemērs

Piena produktu piegādes iepirkuma līgumā jābūt minētam, ka pretendents jābūt sertificētam atbilstoši standartam LVS EN ISO 22301:2014 "Drošība un izturētspēja. Uzņēmējdarbības nepārtrauktības pārvaldības sistēmas. Prasības", lai dokumentētu piegāžu kvalitāti.

Paziņojums par līgumu

12. piemērs

Organizācija vēlas pārbaudīt izvēlēto pretendentu spēju dokumentēt procesus, un paziņojumā par līgumu norāda, ka piegādātājam jābūt sertificētam saskaņā ar standartu LVS ISO 45001:2018 "Arodveselības un darba drošības pārvaldības sistēmas. Prasības un lietošanas norādījumi". Ja izraudzītajam pretendentam ir šis sertifikāts vai jebkura cita atbilstoša dokumentācija, ko pārbaudījusi trešā persona, var uzskatīt, ka pretendents spēj veikt šo uzdevumu.

Atsauces uz standartiem dažādās iepirkumu procedūrās

Atklāts konkurss

13. piemērs

Izmantojot standartus kā minimālās prasības, ir iespējams iekļaut inovatīvākas iespējas attiecībā uz produktiem, pakalpojumiem vai darbiem (piemēram, būvniecībā). Tā vietā, lai aprakstītu centrālās sūkņi un nosacījumus, ar kādiem tas sūknēs, iepirkuma veicējs var noteikt minimālās prasības (LVS EN 733:2001), kas apraksta sūkņa jaudu, un pēc tam koncentrēties uz funkciju, saskaņā ar kuru tam vajadzētu darboties.

Slēgts konkurss

14. piemērs

Būvniecības kravas transportlīdzekļu iepirkumā papildus prasībai, lai kravas automašīnas būtu tikai elektriski darbināmas, ir iespējams noteikt, ka piegādātajiem kravas automobiļiem jāatbilst standarta LVS EN 1175-1+A1:2011 "Industriālo transportlīdzekļu drošums. Elektrotehniskās prasības. 1. daļa: Vispārīgās prasības ar akumulatoriem darbināmiem transportlīdzekļiem" prasībām.

Konkursa procedūra ar sarunām, konkursa dialogs, inovāciju partnerība

Šis iepirkuma procedūras var pavērt jaunas iespējas vienā vai vairākās sarunu kārtās pirms sarunu noslēgšanas.

15. piemērs

Inovācijas partnerība:

Iepirkuma veicējs vēlas atrast jaunus risinājumus, lai palielinātu gājēju skaitu tirdzniecības centrā un vienlaikus paplašinātu tirdzniecības centru. Inovatīvā procedūra ir atvērta idejām, bet ir noteiktas arī minimālās prasības, piemēram, atbilstība standartam LVS EN 117-1:2017 "Eskalatoru un slidošo ietvju drošums. 1.daļa: Konstrukcija un uzstādīšana".

16. piemērs

Konkursa procedūra ar sarunām:

Konsultantam jāiesniedz pieteikums par būvniecības projektu. Būvprojekts nav ierobežots, bet ir vairāki pamata priekšnoteikumi izmantojamo materiālu kvalitātei un avārijas apgaismojuma drošībai atbilstoši standartam LVS EN 1838:2013 "Apgaismes lietojumi. Avārijapgaisme".

Dinamiskā iepirkumu sistēma

Neskatoties uz to, ka tā nav iepirkuma procedūra (bet gan iepirkuma tehnika), arvien vairāk valsts iestāžu ir sākušas to izmantot kopā ar slēgtā konkursa pieeju, jo tā iespējams ietaupīt laiku un naudu, īpaši, iegādājoties pakalpojumus.

Iegādājoties elektroenerģijas pakalpojumus, minimālās prasības izmantojamajiem produktiem lielā mērā var aprakstīt, atsaucoties uz esošajiem standartiem par slēdžiem, kabeļiem utt.

17. piemērs

Līgumā, kas paredz piegādāt mēbeles ar elektroinstalācijām, minimālās prasības var viegli noteikt, pieprasot, lai tās atbilstu standartam IEC 60364-7-713:2013 "Zemsprieguma elektroietaisies. 7-713.daļa: Prasības īpašām ietaisēm vai vietām. Mēbeles" vai ekvivalentam. Ja nepieciešams, var pieprasīt sertifikātus, kas apliecina atbilstību standartam.

Pielikums Nr. 2

Vides pieejamība un atsauces uz standartiem

Publisko iepirkumu direktīvas 2014/24/ES 42. pantā ir noteikts, ka visos iepirkumos, kas paredzēti fiziskām personām, jāņem vērā pieejamības kritēriji personām ar invaliditāti vai dizains, kas piemērots ikvienam lietotājam.

Iepirkuma organizētājiem jāpievērš uzmanība arī direktīvas 2014/24/ES 62. pantā minētajiem neatkarīgu institūciju izdotajiem sertifikātiem, kas apliecina, ka uzņēmējs atbilst noteiktiem kvalitātes standartiem par pieejamību personām ar invaliditāti vai vecākiem cilvēkiem.

Tādēļ, nosakot prasības un gatavojot tehniskās specifikācijas, ir jāapsver, lai produkti un pakalpojumi būtu saprotami, pieejami un lietojami pēc iespējas plašākam lietotāju lokam, tostarp personām ar invaliditāti. To darot, ir jāņem vērā arī saistošie produkti/pakalpojumi, jo reti kurš produkts vai pakalpojums eksistē izolēti.

Piemērs: brauciens ar tramvaju – informācija par maršrutiem un kustības grafiku, biļešu iegāde, pieturu infrastruktūra, iekļūšana tramvajā, informatīvie paziņojumi brauciena laikā utt.

Atsauces uz standartiem publiskajos iepirkumos

Uz vides pieejamības standartiem var atsaukties jebkurā iepirkuma procedūrā un jebkurā iepirkuma procesā. Pamata jautājumi par pieejamību:

- *Vai projektēšanā un attīstībā izmantotas atbilstošas metodes, lai atbalstītu konstatēto pieejamības rezultātu sasniegšanu?* Pastāv vairāki standarti, kas palīdz projektētājiem, izstrādātājiem, ražotājiem u.c. organizēt savus procesus, lai īstenotu specifiskas pieejamības iespējas un funkcijas.

- *Vai produkts/pakalpojums atbilst noteiktām prasībām un piedāvā noteiktu funkcionalitāti?* Daudzi standarti nodrošina funkcionālo aprakstu īpašībām, kādām produktam vai pakalpojumam jāatbilst, lai sasniegtu noteiktos pieejamības rezultātus. Šāda standarta piemērs: LVS EN 301 549:2019 “IKT produktu un pakalpojumu pieejamības prasības”.

Piemērs tam, kā lietošanas konteksts ietekmē lietotāju vajadzības, īpašības un spējas: visiem produkta vai pakalpojuma lietotājiem būs grūtības labi dzirdēt trokšņainā vidē; vēl grūtāk būs cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem.

Attīstot produktus vai pakalpojumus, kas ir pieejami plašam lietotāju lokam, tostarp personām ar invaliditāti, jāņem vērā trīs galvenie aspekti:

- *pārzini lietotāju*: identificējiet paredzētos lietotājus, to vajadzības, īpašības, iespējas un priekšrocības, kā arī vidi un lietošanas kontekstu;
- *atspoguļo lietotāja prasības* tehniskajā specifikācijā;
- *izvērtē risinājumus* lietotāju prasībām un specifikāciju, lai nodrošinātu pareizos pieejamības rezultātus.

Piezīme par palīgtehnoloģijām: pieejamība nenozīmē produktu un pakalpojumu dizaina vai funkcionalitātes vienkāršību un neizslēdz palīgtehnoloģiju izmantošanu. Nosakot lietotāju prasības un specifikācijas, tas būtu jāņem vērā. Izstrādājot produktus un pakalpojumus, var būt svarīga saderība un sadarbība ar palīgtehnoloģijām.

Vispārējie standarti

Veidojot atsauces uz standartiem, jāievēro šajā rokasgrāmatā minētā prioritāšu secība:

- **ISO/IEC 29138-1:2018**, *Information technology - User interface accessibility - Part 1: User accessibility needs*
- **ISO/TS 20282-2:2013**, *Usability of consumer products and products for public use – Part 2: Summative test method*
- CEN-CENELEC **Guide 6**, *Guide for addressing accessibility in standards*

Specifiskie standarti

IKT produkti:

- **LVS EN 301 549:2019**, *Accessibility requirements for ICT products and services*
- **ISO 9241-171:2008**, *Ergonomics of human-system interaction*
- **ISO/IEC TR 29138-1:2009**, *Information technology - User interface accessibility - Part 1: User accessibility needs*
- **ISO/IEC TR 29138-3:2009**, *Information technology - Accessibility considerations for people with disabilities*
- **ETSI EG 202 116 V1.2.2**: *Human Factors (HF); Guidelines for ICT products and services; “Design for All”*
- **ITU-T F.790**: *Telecommunications accessibility guidelines for older persons and persons with disabilities*

Ēku būvniecība:

- **ISO 21542:2011**, *Building construction – Accessibility and usability of the built environment*

Dizains un ergonomika:

- **LVS EN ISO 26800:2011** "Ergonomika. Vispārīgā pieeja, principi un jēdzieni"
- **LVS EN ISO 9241-210:2016** "Cilvēka un sistēmas mijiedarbības ergonomika. 210.daļa: Cilvēkorientēta interaktīvo sistēmu projektēšana"
- **LVS EN ISO 24500:2011** "Ergonomika. Universālais dizains. Audiālie signāli patēriņa precēm"
- **LVS EN ISO 7250-1:2017** "Cilvēka ķermeņa pamatizmēri tehniskiem projektiem. 1.daļa: Ķermeņa izmēru definīcijas un mērījumu punkti"
- **ISO 20282-1:2006**, *Ease of operation of everyday products – Part 1: Design requirements for context of use and user characteristics*
- **LVS CEN ISO/TR 22411:2011** "Ergonomiskie dati un vadlīnijas ISO/IEC Norādījumu 71 pielietošanai attiecībā uz izstrādājumiem un pakalpojumiem vecāka gadagājuma cilvēku un personu ar funkcionāliem traucējumiem vajadzību ievērošanai"

Piezīme:

Tādi termini kā "Dizains visiem", "Universālais dizains", "pieejamais dizains", "dizains bez barjerām", un "iekļaujošais dizains" bieži vien tiek savstarpēji aizvietoti ar tādu pašu vai līdzīgu nozīmi.

Lifti:

- **LVS EN 81-70:2018** "Drošības noteikumi liftu uzbūvei un uzstādīšanai. Īpašie noteikumi pasažieru un kravas/pasažieru liftiem. 70. daļa: Piekļūšana liftiem personām, tai skaitā, personām ar funkcionāliem traucējumiem"

Minētajās IKT, ēku būvniecības, dizaina un ergonomikas un liftu jomās ir arī daudzi citi standarti.

Pielikums Nr. 3

KontROLSARAKSTS ATSAUCŪ VEIDOŠANAI UZ STANDARTAM

Sākotnējās tirgus konsultācijas:

- Pārbaudiet, vai eksistē standarti, kuros pilnībā vai daļēji aprakstīti konkrētie produkti vai pakalpojumi.
- Ja eksistē, tad pārbaudiet, vai standarts ir zināms un tiek pielietots attiecīgajā jomā.

Līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kritēriji:

- Atcerieties, ka, izvēloties kritērijus "izmaksas" vai "labākā cenas un kvalitātes attiecība", ir iespējams atsaukties uz standartiem.
- Izvēloties kritēriju "izmaksas", ir iespējams izmantot atsauces uz standartiem, lai palīdzētu noteikt dzīves cikla izmaksas.
- Izvēloties kritēriju "labākā cenas un kvalitātes attiecība", atsauces var veidot uz visu standartu kopumā vai tikai daļu no tā.
- Veidojot atsauces uz pārvaldības sistēmu standartiem vai to daļām, apdomājiet, vai iespējams veidot atsauces arī uz citiem, piemēram, produktu, veikspējas vai dizaina standartiem.

Tehniskās specifikācijas:

- Pārbaudiet, vai eksistē standarts, kas apraksta produktu vai pakalpojumu minimālās prasības.

- Izlemiet, vai jums būs nepieciešami sertifikāti vai testēšanas pārskati vai cita dokumentācija, lai pārliecinātos par produktu/pakalpojumu atbilstību.
- Ja nolemjat, ka jums būs nepieciešami sertifikāti, testēšanas pārskati vai atbilstības novērtējumi, tad pārliecinieties, ka prasības ir iekļautas tehniskajā specifikācijā.

Līguma projekts:

- Vai jums ir prasības, kas nav minētas iepirkumā, bet joprojām ir būtiskas?
- Ja jā, tad pārbaudiet, vai eksistē produktu vai pakalpojumu standarti, un pievienojiet šīs prasības līgumam.

Paziņojums par līgumu:

- Vajadzības gadījumā paziņojumā par līgumu var atsaukties uz piemērotības novērtēšanas standartiem.

Līguma slēgšana

- Nav iespējams pievienot jaunus standartus. Tāpēc pārbaudiet, vai esat iekļāvis visas nepieciešamās prasības iepriekšminētajos procesos.

Pielikums Nr. 4

Starptautiskā standartu klasifikācija

Visi standarti ir iedalīti kategorijās un grupās – ICS (*International Classification for Standards*). Mērķis ir nodrošināt vienotu starptautisko, Eiropas un nacionālo standartu un citu normatīvo dokumentu katalogu struktūru.

Standarti katalogā sakārtoti trijos līmeņos. Pirmais līmenis sastāv no 40 darbības jomām. Otrajā līmenī šīs jomas ir sadalītas 392 grupās. Trešajā līmenī 144 no šīm grupām sīkāk iedalītas 909 apakšgrupās.

Piemēram:

91 – Būvmateriāli un būvniecība

91.080 – Ēku konstrukcijas

91.080.13 – Tērauda konstrukcijas

LVS EN 1090-2:2018 “Tērauda konstrukciju un alumīnija konstrukciju izgatavošana. 2.daļa: Tehniskās prasības tērauda konstrukcijām”

Saite uz standartu katalogu LVS vietnē: <https://www.lvs.lv/products/ics>